

VITÉZ GÁBOR MIKLÓS*

**MAKROLEPIDOPTEROLÓGIAI KUTATÁSOK
EREDMÉNYEI
A SAJÓLÁDI TÖLGY-KŐRIS-SZIL LIGETERDŐBŐL
(*QUERCO-ULMETUM*)**

/Kivonat/

***XV. NEMZETKÖZI KÖRNYEZETVÉDELMI ÉS VIDÉKFEJLESZTÉSI
DIÁKKONFERENCIA***

***15TH INTERNATIONAL STUDENT CONFERENCE ON ENVIRONMENT PROTECTION AND
RURAL DEVELOPMENT***

Mezőtúr, 2009. július 01 - 03.

Lektorálták:

PROF. DR. VARGA ZOLTÁN DSc**
EGYETEMI TANÁR

DR. GYULAI PÉTER***
AGROZOLÓGUS

---

* 3572. Sajólad; Ady Endre u. 55.

Tiszántúli Természetvédők Társulata - Society Conservationists of Eastern Hungary; 4024. Debrecen, Szent Anna u. 16.

** Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar; 4010. Debrecen, Egyetem tér 1.

*** Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Mezőgazdasági Szakigazgatási Hivatal Növény- és Talajvédelmi Igazgatóság; 3526 Miskolc Blaskovics út 24

MAKROLEPIDOPTEROLÓGIAI KUTATÁSOK EREDMÉNYEI A SAJÓLÁDI TÖLGY-KÖRIS-SZIL LIGETERDŐBŐL (QUERCO-ULMETUM)

Vitéz Gábor Miklós biológus / ökológus

Tisztántúli Természettudományi és Technológiai Kar, Evolúciós Állattani Tanszék; 4024. Debrecen, Szent Anna u. 16.

Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar, Evolúciós Állattani Tanszék; 4010. Debrecen, Egyetem tér 1.

Lektorálta: **Prof. Dr. Varga Zoltán DSc** egyetemi tanár és **Dr. Gyulai Péter** agrozoológus

Előzmények, kutatási módszerek

A rendszeres zoológiai kutatások 2004 esztendejétől folynak (VITÉZ G. M. 2005, 2006, 2007, 2008) a BAZ megyében húzódó, Sajó-Hernád-sík kistáj területén fekvő védelemre javasolt különleges természet megőrzési terület részét képező sajlóadi erdőben. Az erdő kiirtása a Sajó völgy (ökológiai folyosó) faunisztikai elszegényedését eredményezte. A lepkefaunája nem volt teljesen ismeretlen, hiszen GYULAI P. (1978, 1979, 2001), és VARGA Z. (2001) már végzett kutatásokat. A természetes populációk túlélése ezen fragmentált kultúrtájban központi kérdéssé vált, így megtörtént a veszélyeztetett lepkefajok (*Euphydryas maturna*, *Parnassius mnemosyne*) metapopulációs rendszereinek genetikai vizsgálata (PECSENYE K. & BEREZKI J. & TÓTH A. & MELÉCZ E. & PEREGOVICS L. & JUHÁSZ E. & VARGA Z. 2001) is. A lepidopterológiai kutatás célja a jelentősen megcsökkentett sajlóadi erdő éjjeli aktivitású lepkefaunájának jelenlegi állapotának vizsgálata, továbbá az erdőpusztítás következtében a nappali lepkefaunában is bekövetkezett irreverzibilis természetkárosodás felmérése volt. Az éjszakai aktivitású lepkék befogása 2008 évben 24 alkalommal Tungstrom 125 W-os HG-gőzlámpával ellátott JERMY-féle fénycsapdával történt.

Eredmények

Nappali lepkék:

Természetvédelmi szempontból értékes fajok: *Lycaena dispar* (*Lycaenidae*); *Iphiclides podalirius*, *Papilio machaon*, *Zerynthia polyxena*, *Parnassius mnemosyne* (*Papilionidae*); *Nymphalis antopia*, *Venessa atalanta*, *Inachis io*, *Euphydryas maturna*, *Polygonium c-album*, *Aglais urticae*, *Nymphalis polychloros*, *Limenitis camilla*, *Apatura ilia* (*Nymphalidae*). Több a hazai törvény és a Berni Konvenció által is védett, Vörös Könyves lepkefajnak nagy egyedszámú populációja tenyésztett az erdőben. Egyes években tömeges volt a **díszes tarkalepke** (*Euphydryas maturna*), amely Európa egyik legveszélyeztetettebb lepkefaja. Nagy egyedszámmal fordult elő - a nálunk kifejezetten hegyvidéki fajnak minősülő -, európai viszonylatban pedig sebezhető **kis apollólepke** (*Parnassius mnemosyne*). El a területen a döntően DK-európai elterjedésű, európai szinten szintén védett farkasalmalepke (*Zerynthia polyxena*). Ezek a Habitat Directive ill. Natura 2000 Annex II-es és a Berni Konvenció által védett fajok. A falopások mellett leginkább az erdő véghasználata okozta problémát. Ez a többi értékes faj mellett főleg a kis apollólepke és a díszes tarkalepke populációira volt katasztrófális. A pillangó tápnövényeit (*Corydalis sp.*) az erdő kitermelése következtében kitaposták, vagy az árnyékadó felső szintezettségét eltüntetve közvetlen napsugárzásnak tették ki, így a tömegesen megjelenő irtásgyomok teljesen elfojtották. Az odvas keltikék, és a kis apollólepke populáció sorsa megpecsételődött. A díszes tarkalepke egyedfejlődéséhez nélkülözhetetlen körisek letermelésével a populáció izolátuma irreverzibilisen károsodott: a **jelölő faj** kipusztult a sajlóadi erdőből (VITÉZ G. M. & VARGA J. 2008). A nedvesebb szegélyeken rendszeresen előfordult a nagy tüzlepke (*Lycaena dispar*).

Fennmaradásához az erdőt szegélyező gyepek, mint „pufferzónák” megóvása szükséges lett volna.

Éjszakai aktivitású lepkefauna:

Az erdő elpusztításával az éjjeli aktivitású lepkefauna is nagymértékben károsodott. Erre utal a „kultúrkövetők” és a mezőgazdasági kártevők nagy egyed-, és fajszáma. Az éjjeli lepkefauna 84%-a (közel 170 faj) közönséges, Közép-Európa sík- és dombvidéki erdőiben elterjedt, gyakori fajából tevődik össze. Csupán 16% lepidopterológiai színezőelem. Nagyobb részben (9%) a vizes élőhelyekhez (mocsárrét, mocsáredő, láprét, nádas, fűzes) kötődő ún. „wet habitat” fajok (*Noctuidae*: *Athetis gluteosa*, *Apamea unanimsis*, *Mythimna obsoleta*, *Callogonia virgo*, *Apatele strigosa*, *Deltote bankiana*, *Eucarta virgo*, *Archanara sparganii*; *Geometridae*: *Cyclophora orbicularia*, *Scopula carcarica*, *Sterrhia dimidiata*, *Idea dimidiata*; *Lithosiidae=Arctiidae*: *Pelossia muscerda*, *Tumatha senex*) vannak jelen. A *Schranksia costaestrigalis* bagolylepke eddig az erdőből nem volt ismert. Az idős tölgyesekre jellemző elemek 3%-ban színesítik a lepkefaunát (*Eugnorisma depuncta*, *Cosmia pyrolina*). Sikerült két olyan fajt regisztrálni (*Cryphia fraudatricula*, *C. ereptricula*), amelyeknek hernyója öreg fák zuzmóin fejlődik. Az erdőirtásra (tölgy-köris-szil liget) 2%-ban jellemzőek a körisen és szílen fejlődő fajok (*Atethmia centrigo*, *Gymnoscelis pumilata*, *Craniophora ligustri*). A erdőnek hársas konszolidációi napjainkra teljesen eltűntek. Erre utal a *Brachionycha sphinx* kis egyedszáma. Érdekes a *Cidaria siterata* araszólag megléte, mivel e faj csak az É-i területeken lokálisan fordul elő. Magyarországon hegyvidéki fajnak tekinthető, hernyója főleg nyíren él. A lepke a sajlóadi erdő medermaradványrendszerének (VITÉZ G. M. & DOBOS A. & VARGA J. 2006) mélyebben fekvő régióiban tenyészik, ahol állandóan nedvesebb, hűvösebb mikroklíma uralkodik. Ezekben a mindig nedves, hűvös medermaradványokban a faj ez idáig fenn tudott maradni. Az erdő megsemmisülése miatt a lepidopterológiai értékeinek jövőbeni megléte kétséges, hiszen az eddigi drasztikus beavatkozások is nagymértékben hozzájárultak az erdő lepkefaunájának irreverzibilis károsodásához.

Summary

In zoological view, the most valuable is the forest of Sajólad, which is *Quercus-Ulmum*. The world of insects is extraordinary diverse, but mainly the butterflies (*Lepidoptera*) are becoming endangered species. From among the butterflies that can be found in Sajólad area, *Euphydryas maturna*, *Parnassius mnemosyne*, *Zerynthia polyxena* are listed in The Red Book of endangered species. A proposal to certify the Sajólad forest protected area had been placed, but it was futile because the „NATURA 2000” is almost completely cutted down nowadays. Because of the richness of this area I feel it is necessary to continue this kind of research.

Felhasznált irodalom

VITÉZ G. M. (2008): A Sajólad erdő életének fénykora és halála. A Sajólad erdő botanikai és zoológiai komplex vizsgálata. Diplomamunka, Debreceni Egyetem Természettudományi és Technológiai Kar, Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debrecen, pp. 61-118